

УДК 343.131

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.11.42>**Світлана Шаренко,***канд. юрид. наук, доцент, заслужений юрист України,**доцент кафедри кримінального процесу**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого,**суддя, голова Київського районного суду міста Харкова*

РОЗГЛЯД СЛІДЧИМ СУДДЕЮ СКАРГ НА РІШЕННЯ, ДІЇ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНІСТЬ ДІЗНАВАЧА, СЛІДЧОГО АБО ПРОКУРОРА

Стаття присвячена дослідженню проблем нормативного забезпечення та практики реалізації повноважень слідчого судді під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування або прокурора. Зазначено, що чіткого нормативного врегулювання потребують питання участі в судовому засіданні особи, яка подала скаргу на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, дізнавача; правових наслідків неявки скаржника на судові засідання; вимог до форми та змісту скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, що тісно пов'язане з правильним визначенням особи, яка, відповідно до закону, є правомочним суб'єктом оскарження, а також предмета оскарження та вимог скаржника; правових наслідків неотримання вимог до форми та змісту скарги.

За відсутності сьогодні прямого нормативного врегулювання порядку розгляду скарг у судовому засіданні судова практика почала формуватися по-різному щодо виконання вимог, викладених у ч. 3 ст. 306 КПК, що вказує на необхідність обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, в судовому засіданні. Автор досліджує варіанти процесуальних рішень, які може прийняти слідчий суддя в разі неявки скаржника, та те, наскільки доцільною і виправданою в умовах парадигми сучасного кримінального процесу є абсолютна заборона розгляду слідчим суддею скарги без участі скаржника.

Зазначено, що судовий контроль під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора є найефективнішим засобом захисту прав, свобод та інтересів учасників кримінального провадження під час досудового розслідування.

Ключові слова: слідчий суддя, скарга, скаржник, рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора або дізнавача, компетенція слідчого судді.

Постановка проблеми. У контексті розгляду процедурних моментів реалізації компетенції слідчого судді науковцями вже відзначалась недостатня законодавча врегульованість процедури прийняття слідчим суддею відповідного рішення. На відміну від процедури прийняття судового рішення по суті, порядок судового розгляду питань, які вирішує слідчий суддя, КПК не врегульовано. Зокрема, не передбачено, з яких етапів має складатися судовий розгляд скарги, чи мають ці етапи збігатись з етапами судового розгляду по суті, чи є якісь особливості процедури розгляду скарги слідчим суддею порівняно із судовим розглядом кримінального провадження по суті. Цей правовий «вакуум» слідчі судді змушені заповнювати самостійно, керуючись аналогією закону, але з поправкою на власне розуміння специфіки процедури розгляду питання.

Під час вирішення питання про розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового роз-

слідування або прокурора слідчі судді керуються ст. 306 КПК, яка є відсылною нормою, а також встановлює, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора розглядаються слідчим суддею місцевого суду, а в кримінальних провадженнях щодо кримінальних правопорушень, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, – слідчим суддею Вищого антикорупційного суду згідно з правилами судового розгляду, передбаченими ст. ст. 318–380 КПК, з урахуванням положень гл. 26 КПК. Особистий восьмирічний досвід роботи автора статті на посаді слідчого судді та проаналізована наявна в Єдиному державному реєстрі судових рішень правозастосовна практика інших слідчих суддів дають можливість стверджувати, що сьогодні наявні проблеми нормативного забезпечення та практики реалізації повноважень слідчого судді під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування

або прокурора, які потребують наукового опрацювання.

Проблеми нормативного забезпечення та практики реалізації повноважень слідчого судді під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування або прокурора перебувають у сфері наукових інтересів багатьох дослідників, таких як І. Гловюк, В. Нор, А. Туманянц, Д. Крикливець, О. Шило, Д. Клепка. В науковій літературі запропоновано шляхи вирішення наявних проблем правозастосування під час здійснення судово-контрольної діяльності в цьому напрямі, однак відсутність чіткого правового регулювання в питаннях процедури розгляду таких скарг, наслідків неявки на судові засідання особи, що звернулася зі скаргою, створює ситуацію правової невизначеності та актуалізує дослідження цієї проблематики задля обґрунтування пропозицій стосовно подолання прогалин правового регулювання та формулювання рекомендації щодо застосування чинного законодавства.

Метою статті є дослідження проблем нормативного забезпечення та практики реалізації повноважень слідчого судді під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність дізнавача, слідчого або прокурора в ході здійснення досудового розслідування.

Виклад основного матеріалу.

Обов'язковість участі особи, яка звернулася зі скаргою.

Через відсутність чіткого визначення порядку розгляду скарг у судовому засіданні судова практика почала формуватися по-різному щодо виконання вимог, викладених у ч. 3 ст. 306 КПК, що вказує на необхідність обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, в судовому засіданні. На жаль, трапляються випадки, коли особа подає скаргу, а сама або ігнорує виклики в судові засідання, або подає заяву з проханням розглянути скаргу за її обов'язкової участі, але тоді, коли це буде їй зручно, наприклад через тиждень, після її повернення з відпустки, після розгляду інших скарг, або подає заяву з проханням розглянути скаргу за її відсутності. Водночас у ч. 2 ст. 306 КПК чітко зазначено, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування розглядаються не пізніше 72 годин з моменту надходження відповідної скарги, крім скарг на рішення про закриття кримінального провадження, які розглядаються не пізніше п'яти днів з моменту надходження скарги. Таким чином, у законі передбачено дві імперативні вимоги стосовно порядку розгляду скарги,

яких фактично неможливо дотриматися в разі порушення особою, яка звернулася зі скаргою, обов'язку своєчасно з'явитися до суду для участі в судовому засіданні.

Описана ситуація породжує відразу два питання. Яке процесуальне рішення має прийняти слідчий суддя у разі неявки скаржника? Наскільки доцільною і виправданою в умовах парадигми сучасного кримінального процесу є абсолютна заборона розгляду слідчим суддею скарги без участі скаржника?

Шукаючи відповідь на перше з поставлених питань, маємо вказати на досить неоднозначну практику, яка сьогодні склалась і налічує як мінімум п'ять варіацій щодо прийняття рішення у разі неявки скаржника.

1) Відкладення судового розгляду скарги. Долаючи складність і суперечливість передбачених законом положень, окремі слідчі судді задля дотримання вимоги щодо обов'язкової участі скаржника в судовому розгляді відкладають (інколи неодноразово відкладають) розгляд скарги, а процесуальне рішення не приймають не тільки протягом 72 годин, але й навіть у строк більше одного місяця [1; 2].

2) Розгляд скарги по суті, незважаючи на відсутність заявника. Інші слідчі судді за наявності заяви скаржника з проханням розглянути скаргу без нього розглядають її по суті без присутності такої особи, забезпечуючи дотримання вимоги закону про встановлений строк судового розгляду. Наявність такої практики відзначав ВССУ, вказуючи на таке: «Результати аналізу судової практики свідчать про те, що дуже часто особа, яка звертається зі скаргою, або в самій скарзі, або в окремому клопотанні просить суд розглянути скаргу без її участі. В одних випадках слідчі судді з огляду на засаду диспозитивності в кримінальному провадженні, згідно з якою сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, що передбачені КПК, здійснюють розгляд відповідних скарг без участі осіб, які їх подали» [3].

3) Закриття провадження. В практиці роботи слідчих суддів із цього питання можна зустріти третій підхід, а саме винесення рішення про закриття провадження у зв'язку з неявкою скаржника. Як і під час розгляду скарг, незважаючи на неявку скаржника, таке рішення часто виноситься слідчими суддями з посиланням на ту ж засаду диспозитивності. Так, приймаючи рішення про закриття провадження за скаргою потерпілої на бездіяльність слідчого у кримінальному провадженні, слідча суддя Ріпкинського районного суду Чернігівської області мотивувала своє рішення таким

чином: «В судові засідання скаржниця двічі не з'явилася. <...> Випадки відмови скаржника від підтримання скарги, а також коли скаржник не з'являється для участі у розгляді скарги, а також рішення, яке повинен прийняти слідчий суддя у такому випадку, у ст. ст. 306–307 КПК України не передбачені. Відповідно до ч. 6 ст. 9 КПК України, у випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч. 1 ст. 7 цього Кодексу. Стаття 7 КПК України визначає загальні засади кримінального провадження, до яких, зокрема, належить принцип диспозитивності. Згідно зі ст. 26 КПК України сторони кримінального провадження є вільними у використанні своїх прав у межах та у спосіб, передбачених цим Кодексом. Цією ж нормою закону передбачено, що відмова прокурора від підтримання обвинувачення або потерпілого від приватного обвинувачення є підставою для закриття провадження у справі. Таким чином, виходячи з вищевказаних положень КПК України, враховуючи можливість застосування аналогії закону, неявку скаржника у судові засідання для розгляду скарги маємо розцінювати як відмову скаржника від підтримання скарги, що є підставою для закриття провадження за цією скарою» [4].

4) Відмова у задоволенні скарги, що також є досить поширеним варіантом рішення слідчого судді у ситуації, коли має місце неявка скаржника на судові засідання. Прикладом такого підходу може бути ухвала слідчого судді Київського районного суду м. Одеси, де рішення про відмову у задоволенні скарги було мотивовано таким чином: «У судові засідання заявник Особа_1 не з'явилася, була повідомлена про дату, час та місце судового розгляду у телефонному режимі. Частина 3 ст. 306 КПК України передбачає, що розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржуються. Дослідивши матеріали скарги, врахувавши, що розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, але заявник Особа_1 у судові засідання не з'явилася, слідчий суддя доходить висновку про відмову в задоволенні скарги» [5]. Слід зазначити, що серед ухвал слідчих суддів із такими ж наслідками (відмова у задоволенні скарги) можна зустріти дещо інший підхід

до мотивування рішення. Так, відмовляючи у задоволенні скарги на бездіяльність щодо невнесення відомостей про кримінальне правопорушення до ЄРДР, слідчий суддя Святошинського районного суду м. Києва мотивував рішення так: «Суб'єкт оскарження, прокурор в судові засідання не з'явилися, про час та місце судового розгляду повідомлені належним чином, про причини неявки не повідомили. Ознайомившись зі скарою та доданими до неї матеріалами, дохожу висновку про відмову в задоволенні вимог скарги за таких підстав. Так, кримінальне провадження, згідно зі ст. 22 КПК України, здійснюється на основі змагальності, що передбачає самостійне обстоювання стороною обвинувачення і стороною захисту їхніх правових позицій, прав, свобод і законних інтересів засобами, передбаченими цим Кодексом. Статтею 23 КПК України встановлено, що суд досліджує докази безпосередньо. Згідно зі ст. 306 КПК України, розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника. Підстав для відкладення розгляду справи законом не передбачено. За таких обставин та вимог закону слідчий суддя позбавлений можливості дослідити докази у справі, відповідно, надати їм правову оцінку» [6].

5) Залишення скарги без розгляду, що також є різновидом рішень, які приймають слідчі судді у зв'язку з неявкою скаржника на судові засідання. При цьому слід відзначити, що наявна судова практика демонструє принципово різні погляди щодо правильності або неправильності такого підходу. Так, непоодинокими є випадки скасування апеляційними судами ухвал слідчих суддів про залишення скарги без розгляду у зв'язку з неявкою скаржника з таким мотивуванням: «З підстав, передбачених ч. 2, ч. 4 ст. 304 КПК України, слідчий суддя може постановити ухвалу про повернення скарги або відмову у відкритті провадження. Постановлення ж ухвал про залишення скарги без розгляду жодною нормою кримінального процесуального закону не передбачено. Між тим слідчий суддя не перевіряв доводи, викладені у скарзі заявника, і у зв'язку з його відсутністю прийняв рішення, яке не передбачене кримінальним процесуальним законом» [7; 8]. При цьому інший погляд на цю ситуацію свого часу висловив ВССУ, зазначивши у відповідному узагальненні практики таке: «Такий підхід суду (залишення скарги без розгляду у разі неявки скаржника – С. III.) відповідає вимогам ч. 3 ст. 306 КПК, згідно із якою розгляд скарг на рішення, дії чи без-

діяльність під час досудового розслідування здійснюється за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника та слідчого чи прокурора, рішення, дії чи бездіяльність яких оскаржується. Цієї позиції дотримуються в своїй практиці й апеляційні суди. Отже, у контексті вирішення питання про дії суду в разі відсутності скажника, який заявив клопотання про розгляд скарги без його участі, а також належним чином повідомленого скажника, який не з'явився на такий розгляд, слід зважати на те, що слідчим суддям доцільно у таких випадках залишати скаргу без розгляду. У випадку залишення скарги без розгляду скажник буде мати право повторно звернутися з такою в суд» [3].

Оцінюючи усі вищенаведені підходи слідчих суддів, вважаємо, що у розглядуваній ситуації з позиції чинного законодавства дійсно існує пряма й недвозначна заборона на розгляд скарги без участі скажника (ч. 3 ст. 306 КПК), що виключає можливість розгляду скарги, якщо скажник не з'явився. Некоректними, на наш погляд, є підходи щодо закриття провадження (оскільки КПК таке рішення передбачено для іншого випадку (ч. 2 ст. 305 КПК)) або про відмову у задоволенні скарги (оскільки для відмови потрібно дослідити питання по суті, чого без участі скажника не відбувається). Вбачається, що може йтися про відкладення судового засідання та повторний виклик скажника. Однак для того, щоб не допустити порушень закону, відкладення має відбуватися в межах строків, установлених ч. 2 ст. 306 КПК, що виглядає малореалістичним. Отже, на наше переконання, в умовах дії чинного законодавства єдино правильним рішенням слідчого судді у разі неявки скажника буде винесення ухвали про залишення скарги без розгляду. Законом створені найбільш сприятливі умови для швидкого захисту порушених прав під час досудового розслідування, строк проведення якого чітко обмежений, становлячи 2 місяці. Заявник, звертаючись до суду, повинен добросовісно користуватися такою процесуальною можливістю та з'явитися до судового засідання для надання особистих пояснень. Неявка належно повідомленого заявника має розцінюватися як втрата процесуального інтересу до вирішення питання, отже, як підстава до залишення скарги без розгляду. Однак це не позбавляє скажника права повторно звернутися до суду в межах строку на оскарження рішення, дії чи бездіяльності органів досудового розслідування або прокурора. У цьому контексті абсолютно правильно видається практика, сформована Апеляційним судом Хмельницької

області, позиція якого зводиться до такого: «установивши в ч. 3 ст. 306 КПК України імперативну вимогу про розгляд слідчим суддею скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого чи прокурора під час досудового розслідування за обов'язкової участі особи, яка подала скаргу, чи її захисника, представника, законодавець не зазначив, як повинен діяти та яке рішення прийняти слідчий суддя у випадку, коли така особа (її захисник чи представник) без поважних на то причин не з'являється на розгляд скарги, тобто втратила до неї інтерес, або ж залишила залу судового засідання. Ураховавши положення ч. 6 ст. 9 КПК України, колегія суддів дійшла висновку про те, що у такій ситуації необхідно застосовувати аналогію закону, а саме положення п. 4 ч. 1 ст. 155 КАС України, п. 3 ч. 1 ст. 207 ЦПК України, і такі скарги залишати без розгляду» [9; 10; 11]. Вбачається, що, з огляду на поліваріативність судової практики під час вирішення цього питання цілком виправданою буде пропозиція про унормування цієї процесуальної ситуації на рівні КПК.

Водночас друге питання, яке було нами поставлене (наскільки доцільною і виправданою в умовах парадигми сучасного кримінального процесу є абсолютна заборона розгляду слідчим суддею скарги без участі скажника), дає можливість поглянути на цю ситуацію з точки зору формулювання законодавчих пропозицій у більш глобальній (концептуальній) площині. У контексті розгляду цього питання слід пригадати рішення ЄСПЛ «Надточій проти України», у якому зазначено, що справедливий судовий розгляд має ґрунтуватися на принципі рівності сторін, який передбачає надання розумної можливості відстоювати свою позицію у справі в умовах, які не ставлять її в істотно менш сприятливе становище порівняно з опонентом [12, п. 26]. У ч. 3 ст. 306 КПК зазначено, що відсутність слідчого, дізнавача або прокурора в судовому засіданні не є перешкодою для розгляду скарги, тому з огляду на рівність процесуальних можливостей сторін у кримінальному провадженні відсутність скажника також не повинна бути перешкодою для прийняття слідчим суддею відповідного процесуального рішення. Зважаючи на зазначене вище, вважаємо правильним передбачити в законі норму, відповідно до якої слідчий суддя за відсутності в судовому засіданні особи, яка подала скаргу, має право повторно викликати її в межах строку розгляду скарги, а після його сплину – винести ухвалу про залишення скарги без розгляду, якщо скажник не звернувся з письмовою заявою про розгляд скарги без його участі.

Питання неявки скажника на судові засідання розглядалися нами у відповідній публікації у 2013 р. [13]. Водночас з огляду на реалії правозастосовної практики сьогодні ми змушені переосмислити та змінити окремі підходи, що були запропоновані у цій публікації (зокрема, щодо доцільності/недоцільності ухвалення рішення про закриття провадження за скаргою у разі неявки скажника).

Обчислення строків подання скарги на рішення, дії чи бездіяльність.

КПК встановлює, що скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, передбачені ч. 1 ст. 303 КПК, можуть бути подані особою протягом десяти днів з моменту прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності. Якщо рішення слідчого, дізнавача чи прокурора оформлюється постановою, строк подання скарги починається з дня отримання особою її копії (ч. 1 ст. 304 КПК). Аналіз наведеного нормативного положення дає можливість звернути увагу на певну законодавчу нечіткість щодо визначення моменту, з якого має обраховуватися десятиденний строк, якщо йдеться про оскарження бездіяльності. На відміну від дії або процесуального рішення, що вчиняється (приймається) у конкретний час, бездіяльність є триваючим явищем. Отже, спроба пошуку відповіді на питання про момент відліку строку на оскарження бездіяльності приводить як мінімум до трьох можливих варіантів. Зокрема, як крапка відліку для цього строку може розглядатися момент, коли, відповідно до закону, дія мала бути вчиненою, але, відповідно, вчиненою не була; момент, коли особа дізналась або могла дізнатися про порушення свого права чи законного інтересу фактом відповідної бездіяльності; будь-який момент (з огляду на те, що бездіяльність є триваючим явищем, отже, існує у реальній дійсності аж до її припинення відповідною дією, яка вже робить оскарження бездіяльності неактуальним).

Варто відзначити, що свого часу це питання було предметом розгляду ВССУ, результатом чого стало формулювання такої правоінтерпретаційної позиції: під час оскарження бездіяльності обчислення строку оскарження починається з дня, що настає після останнього дня, який відведено КПК для вчинення слідчим, дізнавачем або прокурором відповідної дії [14, п. 5]. Отже, як бачимо, ВССУ фактично орієнтує правозастосовників на перший варіант із запропонованих нами, тобто моментом відліку строку на оскарження бездіяльності є момент, коли, відповідно до закону, дія мала бути вчиненою, але, відповідно, вчиненою не була.

Водночас оптимальність наведеного вище підходу ставиться окремими дослідниками під сумнів. Зокрема, Д. Клепка, аналізуючи вищевикладену позицію ВССУ, зазначає таке: «слідуючи за логікою законодавця, особа пропускає строк на оскарження бездіяльності, якщо довідалась про таку бездіяльність після спливу 10-денного строку на її оскарження. Або, наприклад, законом не встановлено строк для вчинення тієї чи іншої дії. <...> Таким чином, уявляється необхідним передбачити положення, відповідно до якого обчислення строків на оскарження бездіяльності розпочинається з моменту, коли особа дізналась або могла дізнатися про таку бездіяльність, а не з моменту невчинення дії, яку слідчий або прокурор зобов'язані були вчинити відповідно до чинного кримінального процесуального законодавства України» [15, с. 96].

Наведена наукова позиція, на наш погляд, є спірною. По-перше, не зовсім релевантною, як видається, в цій ситуації є відсилка до випадків, коли «законом не встановлено строк для вчинення тієї чи іншої дії». У цьому контексті взагалі не йтиметься про можливість оскарження бездіяльності, оскільки предметом оскарження може бути не будь-яка бездіяльність, а лише нездійснення процесуальних дій, які слідчий, дізнавач, прокурор повинні вчинити у визначений КПК строк. По-друге, пропозиція щодо «обчислення строків на оскарження бездіяльності з моменту, коли особа дізналась або могла дізнатися про таку бездіяльність», не надає якихось особливих переваг порівняно з наявною сьогодні нормативною конструкцією вирішення цього питання, але при цьому заохочує потенційних скажників до пасивного, безвідповідального ставлення до наданих законом процесуальних можливостей. З цих же міркувань, на наш погляд, неспроможним виглядає варіант, відповідно до якого відлік на оскарження може здійснюватися з будь-якого моменту, з огляду на те, що бездіяльність є триваючим явищем, отже, існує у реальній дійсності аж до її припинення відповідною дією, яка вже робить оскарження бездіяльності неактуальним. На наше переконання, особа, яка звернулась до правоохоронного органу із заявою чи клопотанням, після спливу відведеного законом строку на їх розгляд та вирішення, має безперешкодну можливість поцікавитися результатами свого звернення (за умови, що особа не втратила процесуальний інтерес до вирішення цього питання). У разі виявлення бездіяльності особі надається десять днів на звернення до слідчого судді. При цьому якщо, як зазначає Д. Клепка, особа «довідалась про таку бездіяльність після спливу

10-денного строку на її оскарження», то це теж не приводить до автоматичної втрати права на оскарження, оскільки КПК передбачає механізм поновлення процесуального строку, якщо такий пропуск стався не з вини скаржника. Таким чином, маємо констатувати, що закладений у законодавстві підхід (саме у запропонованому ВССУ тлумаченні) сьогодні вже не є достатньо однозначним.

Зміст і форма скарги.

Системне сприйняття норм КПК у контексті регламентації документів, із поданням яких закон пов'язує початок, зміну або припинення кримінальних процесуальних правовідносин, змушує вказати на виражену непослідовність законодавця у цьому питанні: визначаючи чіткі вимоги до таких роду документів в одних випадках (наприклад, коли йдеться про апеляційну, касаційну скаргу), в інших законодавець залишає їх неврегульованими. Прикладом останнього може бути нормативний підхід (точніше, його відсутність) щодо регламентації вимог до форми й змісту скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора. При цьому в такому аспекті послідовною видається відсутність встановленого КПК повноваження слідчого судді повернути скаржнику скаргу, яка не відповідає вимогам, оскільки таких вимог КПК не визначає.

Водночас аналіз практики слідчих суддів дає можливість вказати на досить поширену практику повернення скарг, поданих у порядку ст. 303 КПК, у зв'язку з тим, що, на думку суб'єктів розгляду таких скарг, останні не відповідають необхідним вимогам. У таких ситуаціях непоодинокими також є випадки прийняття слідчими суддями ухвал про залишення скарги без руху, незважаючи на те, що така ухвала взагалі не передбачена КПК.

Окрім наявності очевидної невідповідності між нормативним підходом і практикою його застосування, питання доцільності унормування вимог до скарги залишається дискусійним у наукових колах, що надає йому додаткової актуальності. Зокрема, вивчення низки наукових джерел дає можливість констатувати поляриність позицій дослідників: від висловлювань про те, що «відсутність форми скарги є важливою гарантією свободи оскарження» (О. Артамонов) [15, с. 91–92], до аргументованих пропозицій про необхідність встановлення чітких законодавчих вимог до змісту й форми скарги, яка подається на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора (О. Шило) [16, с. 300] та обов'язковості наведення у такій скарзі належного обґрунтування позиції скаржника (І. Гловюк) [17, с. 2].

Висловлюючи власне бачення щодо наявної проблеми, вважаємо за доцільне підтримати тих дослідників, які наполягають на необхідності не лише встановлення на рівні КПК чітких вимог до скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача чи прокурора, але й закріплення правових наслідків недотримання таких вимог [16, с. 300]. Безперечно, позиція, відповідно до якої відсутність будь-яких формальних вимог до скарги є гарантією свободи оскарження, може бути привабливою з точки зору її яскраво-вираженої ліберально-людиноцентристської орієнтації. Однак, на наше переконання, під час регламентації кримінальних процесуальних правовідносин надзвичайно важливим є дотримання розумного балансу між приватними та публічними інтересами, оскільки наявність невинуватого ухилу в той чи інший бік призводить до негативних наслідків у вигляді зниження ефективності функціонування окремих інститутів. Таку неефективність подекуди змушена долати судова практика, створюючи норми судового права там, де законодавцем питання нормативно не врегульовано.

Висновки

Наявні сьогодні проблеми нормативного забезпечення та практики реалізації повноважень слідчого судді під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування або прокурора мають бути опрацьовані законодавцем задля забезпечення правової визначеності щодо порядку здійснення такого судово-контрольного провадження.

Нормативного врегулювання потребують питання участі в судовому засіданні особи, яка подала скаргу на рішення, дію чи бездіяльність слідчого, прокурора, дізнавача; правових наслідків невки скаржника на судові засідання; чітких нормативних вимог до форми та змісту скарги на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, дізнавача або прокурора, що тісно пов'язане з правильним визначенням особи, яка, відповідно до закону, є правомочним суб'єктом оскарження, а також предмета оскарження та вимог скаржника; правових наслідків недотримання вимог до форми та змісту скарги.

Список використаних джерел:

1. Ухвала слідчого судді Миколаївського районного суду Львівської обл. від 3 березня 2017 р., справа № 447/525/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65152428>.
2. Ухвала слідчого судді Народницького районного суду Житомирської обл. від

8 січня 2020 р., справа № 284/4/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86782492>.

3. Узагальнення про практику розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність органів досудового розслідування чи прокурора під час досудового розслідування : Лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 12 січня 2017 року № 9-49/0/4-17. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/VRR00212>.

4. Ухвала слідчого судді Ріпкинського районного суду Чернігівської обл. від 26 грудня 2017 р., справа № 743/1691/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71229056>.

5. Ухвала слідчого судді Київського районного суду міста Одеси від 10 червня 2016 р., справа № 520/6891/16-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62616602>.

6. Ухвала слідчого судді Святошинського районного суду м. Києва від 23 липня 2015 р. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/48677051>.

7. Ухвала Апеляційного суду м. Києва від 11 грудня 2017 р., справа № 757/44640/17-к. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/71014449>.

8. Ухвала Апеляційного суду Кіровоградської обл. від 12 червня 2017 р., справа № 404/878/17. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/67297107>.

9. Ухвала апеляційного суду Хмельницької обл. від 12 лютого 2015 р., справа № 686/1745/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/48324755>.

10. Ухвала апеляційного суду Хмельницької обл. від 17 січня 2018 р., справа

№ 686/22196/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71686929>.

11. Ухвала апеляційного суду Хмельницької обл. від 14 травня 2018 р., справа № 686/23531/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/73980375>.

12. Справа «Надточій проти України» (заява № 7460/03). Страсбург, 15 травня 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404#Text.

13. Шаренко С. Проблемні питання розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2013. № 5. С. 44–50.

14. Про деякі питання порядку оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування : Лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду кримінальних і цивільних справ від 9 листопада 2012 р. № 1640/0/4-12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v1640740-12#Text>.

15. Клепка Д. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності під час досудового розслідування як окремий вид провадження : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2017. 211 с.

16. Шило О. Теоретико-прикладні основи реалізації конституційного права людини і громадянина на судовий захист у досудовому провадженні в кримінальному процесі України : монографія. Харків : Право, 2011. 464 с.

17. Гловюк І. Судовий контроль порушення кримінальної справи: актуальні питання. *Часопис Академії адвокатури України*. 2009. Т. 2. № 3 (4). С. 1–10.

Svitlana Sharenko. An investigating judge's examination of complaints against decisions, actions or passivity of an interrogating officer, investigator or public prosecutor

The article is devoted to the study of the problems of normative provision and the practice of exercising the powers of the investigating judge when considering complaints against decisions, actions or inaction of the pre-trial investigation bodies or the prosecutor. It is noted that a clear normative regulation is required: the issue of participation in the court hearing of the person who filed a complaint against the decision, action or inaction of the investigator, prosecutor, coroner; the legal consequences of the applicant's failure to appear in court; requirements for the form and content of the complaint against the decision, action or omission of the investigator, investigator or prosecutor, which is closely related to the correct definition of the person who is legally subject to appeal, as well as the subject of appeal and the complainant; legal consequences of non-compliance with the requirements for the form and content of the complaint.

In the absence at this time of direct regulation of the procedure for consideration of complaints in court, the case law began to take shape in terms of compliance with the requirements set out in Part 3 of Art. 306 of the CPC, which indicates the need for mandatory participation of the complainant in the court hearing. The author examines the options for procedural decisions that an investigating judge may make in the event of a complainant's absence and how appropriate and justified in the paradigm of modern criminal proceedings is the absolute prohibition of an investigating judge to consider a complaint without the complainant's participation.

It is noted that judicial control during the consideration of complaints against decisions, actions or omissions of the coroner, investigator or prosecutor is the most effective means of protecting the rights, freedoms and interests of participants in criminal proceedings during the pre-trial investigation.

Key words: investigating judge; complaint; complainant, decisions, actions or omissions of the investigator, prosecutor or coroner, competence of the investigating judge.